

פניני הפרשה

כי-תצא

עלון מס' 1003

שנה כ' התשע"ט

כתובת: רח' הרב רוזובסקי 14/13 אשדוד. דוא"ל: 7654216@gmail.com

נייד: 052-7654216

חוב של כלום

כי תשה ברעך משאת מאומה לא תבוא אל ביתו לעבוט עבוטו – מפרש רש"י: "משאת מאומה. חוב של כלום". והדבר הוא פלא, הרי התורה אוסרת לקחת את העבוט בכל סכום, וכאן נראה שצמצמה התורה את הציווי רק על חוב קטן?

מיישב החפ"ז חיים בהקדים דברי רש"י בפרשת משפטים (שמות כ"ב כ"ה) לענין השבת העבוט שאומר הקב"ה "אם חבול תחבול שלמת רעך עד בא השמש תשיבנו לו", פירש רש"י: כפל לך בחבלה, עד כמה פעמים, אמר הקב"ה: כמה אתה חייב לי, והרי נפשך עולה אצלי כל אמש ואמש ונותנת דין ומתחייבת לפני, ואני מהזירה לך – אף אתה טול והשב, טול והשב. ע"כ. וידועים דברי הרמב"ם (מדע דעות פ"ז ה"ז) ראוי לו לאדם להיות מעביר על מדותיו על כל דברי העולם, שהכל אצל המבינים דברי הבל והבאי, ואינן כדאי לנקום עליהם. עכ"ל. ועל כן ציותה התורה "לא תקום ולא תטור את בני עמך" (ויקרא י"ט י"ח). ומעתה בא הכתוב להורות, שכל החובות ואף היותר גדולים שהאדם נושה בחבירו, הם בבחינת 'חוב של כלום' מול החובות שאדם חייב לבוראו, כי העולם כולו הוא של הבל והבאי, והוא מה שאמר הכתוב "כי תשה ברעך משאת מאומה", היינו החוב שאתה נושה בו הוא 'חוב של כלום' נגד מה שאתה חייב לי, ואף על פי כן אני מתנהג עמך ברחמים, אף אתה לא תבוא אל ביתו לעבוט עבוטו.

מסופר על תלמיד חכם שהיה מלמד בישיבה ויצא לגמלאות, ובא אליו תלמידו לשעבר ושאל אם הוא מכיר גמ"ח להלוואות כספיות. הפנה אותו לאיזה גמ"ח שהוא מכיר. הלך לאותו גמ"ח וביקש להלוות סכום גדול. ביקש בעל הגמ"ח המלצה, אמר לו "אתה יכול לברר עלי אצל הרב שלי מהישיבה". בירר אצלו, ואותו ת"ח אכן המליץ שהוא מכירו כאדם נאמן, ועל סמך זה נתן לו את ההלוואה. כשהגיע זמן הפרעון, הלווה טען שאין לו כסף ולא פרע את החוב. בא בעל הגמ"ח בטענה לממליץ שהוא גרם לו הפסד גדול. הממליץ טען להגנתו שהוא לא נתן ערבות, רק המליץ לפי ההיכרות שלו אם אותו לווה שהוא אדם נאמן.

בכל זאת, הממליץ לבו נקפו ופנה לגאון הרב שטיינמן זצ"ל בשאלה אם יש לו איזה חיוב. אמר לו הרב שמצד הדין אין לו שום חיוב, אבל לפני משורת הדין, תחשוב איזה סכום קטן אתה יכול לשלם כל חודש, עד שברבות השנים תשלם הכל, וזה יהיה לך סגולה לאריכות ימים. עשה היהודי כן ובמשך שנים רבות שילם בכל חודש חלק מהחוב. הפלא היה שאחרי התשלום האחרון הלך היהודי לעולמו, וכך התברר שמה שעשה לפני משורת הדין הציל את חייו.

עצה טובה	לא תהו בראי
כשרוכשים שופר, חשוב למצוא שופר שמתאים בצורה הטובה ביותר לצורת ועובי השפתיים, לעוצמת הנשיפה ולצליל הרצוי. שופר שמתאים לתוקע אחד, לא בהכרח יתאים למשנהו. לשם כך יש להיעזר במומחה! בחנות רגילה שמוכרת שופרות יש מלאי מסוים (בד"כ מוגבל מאוד) שמאלץ אנשים שרוכשים שופרות להתפשר. (מר שמעון קינן הי"ו בעל מפעל "קול שופר").	בלוטות הלימפה משני צידי הלוע בגרון נמצאים בלוטות לימפה גדולות המכונות "שקדים" (בגלל שהם דומים מעט לפרי השקד). הן מהוות חלק בלתי נפרד ממערכת הלימפה ומערכת החיסון. תפקידם הוא ללכוד ולחסל חיידקים ונגיפים.

מגיד דבריו / פנינה מתורתו של הגאון רבי בוגיד סעדון זצ"ל

"התשובה היא מצד מדת הרחמים, אבל מדת הדין מעכבת, שכשחטא אדם צריך לקבל עונשו ומדת הדין מעכבת שלא תתקבל תשובתו, אבל הקב"ה חותר לו חתירה מתחת כסא הכבוד ומקבלו".
(מגיד חדשות" ח"ט דרוש נ"ז).

לא תלבש שעטנז צמר ופשתים יחדיו – איתא במדרש רבנו בחיי וז"ל: ארונים או תפורים זה בזה זהו יחדיו, אבל מותר הוא ללבוש בגד של צמר על בגד של פשתים שאין זה יחדיו. ע"כ. והנה תמצא סופי התיבות "תלבש שעטנז צמר ופשתים יחדיו" עולה שזורם, לרמוז שרק בשזור ותפור יחדיו משא"כ בלא ארוג דשרי. (מכת"י הגאון רבי משה לוי זצ"ל).

נקודת חן / עובדיה חן

הכרזת המלחמה – היא הנצחון

אמר על כך הצדיק רבי נסים יגן זצ"ל: מצד אחד יש כאן בשורה מעודדת, שכל אחד יכול לנצח את היצר, ומצד שני תביעה לא פשוטה, שכן אם לא עלה ביד האדם לנצח את יצרו, אין זה מאחר שלא היה יכול, אלא בגלל שלא יצא להילחם! שלא מספיק רצה!

*

את ברכת "על ביעור חמץ" מברכים לפני בדיקת חמץ בליל י"ד בניסן, ולכאורה מתאים יותר היה לברך ברכה זו למחרת בבוקר בשעת ביעור חמץ? בחסידות מסבירים שהחמץ מסמל את היצר הרע, ואת היצר הרע לא נצליח באמת לבער סופית מהעולם. מה כן אפשר לעשות? אפשר להכריז עליו מלחמה. להצהיר שאיננו נכנעים. ואת זה מתי אנחנו עושים? לא בשריפת החמץ, אלא בבדיקת החמץ - בחיפוש אחרי החמץ. ועל כך אנחנו מברכים. על המלחמה, על ההשתדלות, על המאמץ.

*

הגאון רבי שלמה אבן וירגא זצ"ל ממגורשי ספרד הביא בספרו "שבט יהודה" את תרגום אגרתו של מרכוס, נציב הרומאים בירושלים בשלהי ימי בית המקדש השני. ממקום עומדו במרומי מצודת אנטיוכיה, השקיף על עזרת בית המקדש ושמע את הסברי הכהנים. ראה את המזבח הגדול ואת עמוד העשן המיתמר ממנו, שכל הרוחות אינן מזיזות אותו. סיפרו לו, שאש ירדה מן השמים והיא הדולקת בו תמיד. הצביעו לפניו על לשכת "בית המוקד", שבה דולקת מדורה כל העת. הכהנים, הלבושים בגדים קלים והולכים יחפים על רצפת השיש, באים לשם להתחמם מעט, ולוקחים ממנה אש לתת על המזבח.

וכתב, וזה לשונו: "וכשנאמרו לי דברים הללו, אמרתי לכהנים: אם כן, שקר הוא מה שאתם אומרים שהאש היתה יורדת מן השמים! והשיבו לי: אף על פי שהיתה האש היורדת מן השמים, מצווין אנו מבוראנו להביא אש משלנו, לפי שלא תמצא עבודה, שאין לנו בה עסק. כך אמרו לי. ואמרתי, כי אלו דברים יהודיים, ואיני מאמין. והשיבו לי: לא היום ולא לעולם". כפי הנראה, ביקשו לומר לאזנו הערלה: גוי לא יבין זאת לעולם, שהקדוש ברוך הוא עושה הכל, אך דורש שאנו נפתח, נתחיל בעשיה! עלינו לפרוץ את הפרצה הראשונה, ואחר כך ממילא הקדוש ברוך הוא יעזרנו על דבר כבוד שמו.

הפרשה פותחת בפסוק "כי תצא למלחמה על אויביך". לפי הפשט, הכתוב מדבר על יציאה למלחמת הרשות כנגד אויבי העם. אולם רבותינו דרשו שרמז יש במלחמה זו על המלחמה הפרטית והתמידית שיש לכל אדם בלבו כנגד האויב הפנימי היצר הרע. חיי האדם הם מלחמה מתמשכת כנגד היצר, ולכן כתוב "פי תצא למלחמה" בפתח תחת הלמ"ד, היינו למלחמה הידועה שאין איש נמלט ממנה וכנגד אויב שלעולם לא יכנע. ולכן גם כתבה זאת התורה בלשון יחיד "כי תצא", ולא בלשון רבים "כי תצאו".

אם נשים לב - מדייק הגאון רבי רחמים חי חויתה הכהן זצ"ל בספרו "מנחת כהן" - לא נאמר: "כי תלחם", אלא "כי תצא". באה התורה ומבטיחה לאדם: "כי תצא למלחמה על אויביך" - די בכך שתצא למלחמה כנגד אויביך - היצר הרע, ואז התוצאה תהיה: "ונתנו ה' אלוקיך בידך ושבת שביו" - ה' כבר יסייע בידך לנצח את היצר. אך אם תשקוט על שמריך בחיבוק ידיים מבלי לטול יוזמה לצאת כנגדו, סופך שהיצר יצליח אט אט לחדור אל מפתחי לבך, להטיל בך את ארסו ולבסוף חלילה להכניעך.

אם נבדוק את יחסי הכוחות שלנו מול היצר הרע, נמצא שהם רחוקים מלהיות שווים, וידו של היצר על העליונה. ראשית היצר הינו כוח רוחני רב עוצמה, שנית הוא מופיע באדם מיד עם לידתו, שלא כמו היצר הטוב שמגיע רק בגיל מצוות. בדרך הטבע אין לאדם סיכוי במלחמה מול היצר! אם כן, כיצד נדרש האדם להתגבר עליו? אולם הקב"ה אינו מבקש שתמגר אותו לבדך, כי זאת לא יעלה בידך, הקב"ה רוצה שתראה נכונות ותעשה את המירב שבידך, והוא כבר יגמור בעדך. כפי שאמר רבי יהושע בן לוי: "יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום, ומבקש להמיתו... ואלמלא הקב"ה עוזרו - אין יכול לוי" (קדושין ל' ע"ב).

רק כאשר האדם הוא בבחינת "בא ליטהר", אז "מסייעין אותו". בעניינים רוחניים שלא כמו בעניינים גשמיים, הצעד הראשון צריך לבוא מצד האדם. ה' נותן לאדם בחירה חופשית לבחור בטוב או ברע, ורק לאחר שהוא בוחר בטוב, מסייעין אותו.

ויספרו לבניהם / ספור לשלחן השבת

הנס שהתגלה לאחר ארבעים שנה

יד ה' פגעה במלחים, ובחזרתם לאנגליה הוטבעה ספינתם על ידי משחתת גרמנית. כגורל המצרים היה גורלם - בקדירה שבה בישרו בה נתבשרו.

חלפו עברו להם כארבעים שנה. אחד מנכדיהם של אותם ניצולים, נסע לעיר מינכן שבגרמניה, וביקר בארכיון של הצי הגרמני, אשר כל אירוע שקרה במלחמה תועד בו בדיוקנות גרמנית. והנה נפל לידו יומנו של קצין ששירת בחיל הים הגרמני במלחמת העולם השנייה, ויומן זה שפך אור פלאי על סיפורה של אותה ספינת פליטים.

ביומנו מספר הקצין את התיאור הבא: "קיבלנו הוראה לטרפד כל אוניה בריטית ששטה - בין אם זו אונית מלחמה ובין אם זו אוניית סחר. חיל הים הגרמני הבחין בספינה העושה את דרכה מאנגליה לאוסטרליה. בעודנו מכוונים את קני התותחים לכיוון האוניה, דיווחו לנו התצפיתנים, כי אנשי הספינה משליכים חפצים וניירות מהסיפון. מיד, התקבלה הוראה לעכב את הירי על הספינה עד לבירור העניין. סירה מהירה, שנשלחה לאזור חזרה עם שלל מכתבים כתובים בשפה הגרמנית שצפו על פני המים, מהם הסקנו כי על גבי האוניה מצויים נתינים גרמניים. התפלגנו מדוע על תורן האוניה מתנופף דגל בריטי, ושיערנו כי מדובר בשבויים גרמניים. לפיכך, הורה המפקד לשתי צוללות נוספות להצטרף עמנו אל האוניה, וללוות אותה בדרכה לאוסטרליה כדי לשמור שאף אחד לא יעז להתנכל אליה. רק כאשר עגנה הספינה באוסטרליה, נודע לנו מפי המודיעין הצבאי, כי הספינה הובילה יהודים, והפקודה שהתקבלה להשמידה, בוצעה בדיוקנות כאשר שבה האוניה מאוסטרליה!"

נסתרות דרכי ה', ונפלאותיו במצולה! דוקא אובדנם של המכתבים שהושלכו ללב ים בידי המלחים ערלי הלב, הציל את הפליטים היהודים ממות ודאי. ארבעים שנה התהלכו אותם פליטים בתחושה שנעשה להם הדבר הרע ביותר, וכלל לא ידעו כי דוקא בזכותו ניצלו חייהם מצפרני חיות הטרף. הם גם לא ידעו כי כאשר שבה הספינה לאנגליה עם האסירים הבריטים, גמל להם ה' כגמולם.

דברים בלתי מובנים מתרחשים ומאורעות מסעירים חולפים בקרבנו. לא תמיד יש יכולת בידינו להבין את אשר עינינו רואות, ולדעת מדוע כך אירע ולא אחרת. אך יהודי היודע כי הכל מאתו יתברך והכל לטובה, אינו נותן להפרעות אלו להסירו מדרכו.

בעיצומה של מלחמת העולם השנייה, הצליחה קבוצת יהודים מגרמניה להימלט בעור שיניה דרך הים. הם עשו את דרכם באוניה לאנגליה עם מעט כסף, רכוש ובגדים. דא עקא, משהגיעו לאנגליה לאחר הפלגה לא קלה, סירבו האנגלים לאשר להם כניסה לארצם. הבריטים תאבי הסדר והשלטון לא הואילו לתת מדרך לכך רגלם של היהודים המיוסרים על אדמתם בלי אישורים מתאימים.

לאחר דיון קצר, הם הועלו על אוניה, במטרה לשלוח אותם לאוסטרליה, אך כאן נתקלו בבעיה. כל הקברניטים והמלחים גויסו למאמץ המלחמתי, ולא נמצא מי שינהיג את האוניה. אף רב חובל אזרחי לא ההין להפליג אל הים הפתוח ללא ליווי צבאי צמוד. צוללות ומשחתות של שני הצדדים הלוחמים, ארבו בגלוי ובחשאי לכלי שיט של האויב.

מצאו הבריטים פתרון מקורי לדידם ומפוקפק לדידם של הנוסעים. קיבצו אסירים מבתי כלא ברחבי מדינתם, ופקדו עליהם לשמש כמלחים בספינה שתוביל את הפליטים לאוסטרליה, שנאותה לקולטם.

כך יצאו היהודים להפלגה המסוכנת בים הסוער, בודדים ונפחדים, ונתונים לחסדיהם של האסירים שהופקדו לשמור עליהם.

שעות מספר לאחר שעזבה הספינה את החוף הבריטי, הגיע הרגע ממנו חששו יושבי הספינה. המלחים האסירים הוציאו מבטן האוניה את כל תכולתה, הכוללת את תיקיהם של היהודים, ושטחיה על הסיפון.

איש מן הנוסעים לא יכול היה לעצור בעדם. בחמת זעם קרעו את המזוודות והתרמילים של הפליטים, מתוך תקווה למצוא בדפנותיהם זהב, כסף ויהלומים. משלא מצאו את מבוקשם, כילו את זעמם בספרים ובמכתבים, שנכתבו בידי יקיריהם של הניצולים, ואשר היו יקרים מאד ללבם. הם תחבו אותם חזרה למזוודות יחד עם שאר החפצים האישיים, ולנגד עיניהם ההמומות של הניצולים, הטילום הימה.

ללא מזוודות, ללא מזכרות ואך בבגדיהם לעורם, הגיעו הפליטים לאוסטרליה, ממורמרים ומדוכאים על רכושם האישי האחרון שצלל ללב ים בגסות לב. "לא די שנאלצנו לעזוב את מולדתנו ובתינו, עוד שדדו לנו את כל המעט שנשאר..." היו מקוננים בכל עת. אולם הזמן עושה את שלו, ואט אט התבססו במקום, והתחילו חיים חדשים.

אור המאיר

שאלות ותשובות שענה לשואליו בקצרה מרן רה"י הגאון רבי מאיר מאזוז שליט"א

שאלה: האם יש איסור לשלב אצבעות הידים?

תשובה: אין זה איסור ממש, רק שאין טוב לשלב הידים זה בזה, כי מרכיב ומערבב כחות הדין והחסד ביחד. מובא בספר שמירת הגוף והנפש (ועוד) ע"פ הקבלה.

שאלה: מה צריכה להיות ההתייחסות לכת ה"דרדעים" הכופרים באמיתות הזוהר, והאם שחיטתם כשרה? תשובה: כדאי להתרחק מהם, אבל אם הם יראי שמים באמת ואינם מלגלגים על חכמי ישראל – שחיטתם כשרה.

שאלה: האם ה"דרדעים" כשרים לעדות? והאם אדם שהולך רק לפי הרמב"ם יש לחושדו כדרדעי? תשובה: אם מכבדים את דעת זולתם ואינם מקנטרים ומזלזלים בהם והם שומרים תורה ומצוות, כשרים לעדות. מי שהולך רק על פי הרמב"ם, עדיין הוא בחזקת כשר. וכן האדמו"ר מליבאוויטש זצ"ל היה מתכתב בכבוד עם הגר"י קאפה. אולם אנו הספרדים קבלנו הוראות מרן בשלחן ערוך ואסור לזוז מזה.

שאלה: מה היחס שלנו כיום, להבנת הרמב"ם את מעשה בראשית ומעשה מרכבה? תשובה: הבנת הרמב"ם היא נכונה, אלא שהקבלה מסתכלת לעומק יותר. מעשה בראשית – זו הכרת המציאות בבריאה, מעשה מרכבה – ידיעת העולמות העליונים. ראה הקדמת המלבי"ם לספר יחזקאל.

שאלה: כשאין מנין בסליחות, האם יש להשמיט גם את "אתאנו לחלות פניך", "אתאנו לבקש ממך", לפי שיש שם מלה אחת בארמית?

תשובה: "אתאנו" מופיע בירמיה ג' כ"ב (הננו אתאנו לך), וגם בתורה בפרשת וזאת הברכה (ואתה מרכבות קדש). ובעיקר הדין, לדעתי אף אם אין מנין יכולים לומר כל הקטעים בארמית. עיין באור תורה אלול תש"ן (סימן ק"ס אות א'), ואלול תשנ"ד (סימן קל"ג), ובהקדמתי לספר "סדר הסליחות כמנהג הספרדים" בעריכת הרב אבירן יצחק הלוי שליט"א (בני-ברק התש"ן). ואכמ"ל.

שאלה: כאשר חתן משתתף בסליחות, מה מדלגים?

תשובה: אין משמיטים כלום, רק החתן עצמו לא יאמר וידוי ולדוד אליך. [וע' אור תורה תשרי תשע"ג סימן י' אות ו']

שאלה: מדוע רוב קהילות ספרד אינן מברכות את ראש הממשלה ושריו בבקשה של "אלוקינו שבשמים" בסליחות ובתפלות הימים הנוראים?

תשובה: כי לא תמיד ראש הממשלה מתאים לברכה, לצערנו, ולעשות הבדל בין אחד לשני (כמו בין בגין ללפיד וחבריו) לא יפה.

שאלה: למה אחרי הסליחות אומרים קדיש תתקבל ולא יהא שלמא?

תשובה: שתתקבל תפלתנו.

לקבלת העלון בדוא"ל, שלחו בקשה ל: 7654216@gmail.com

להצלחת נבונה בן חביבה הי"ו

לע"נ רחל בת מזל ע"ה

לע"נ לאה בת שרה ע"ה

לע"נ עזיזי בר כמונה לבית חדוק ז"ל

לע"נ אפרים בן מימה פנינה ז"ל

לע"נ רבי עובדיה בן לולו זצ"ל

לע"נ רבי אליהו בן אסתר זצ"ל

לע"נ רבי יצחק בן רחל זצ"ל